

»Ali ne trdiš preveč? In drugi in tretji? Ko si prvič že prehodil isto miselno pot kot Lionardo?«

»Slika je vendar dobra.« (Spomnil sem se, da me v tretje res ni več zanimala.)

»Moj Bog, dobra! Dobra! Pa bila bi lahko boljša, če bi ne bila modrost Lionardove kompozicije tako jasna, tako mehanična skoro. V tej skrajni urejenosti je mnogo laži, ki si jo je umetnik dovolil svojemu stvarništvu na ljubo. Za naše oči je vse življenje preveč kaotično, in če ga izkušamo umetniško urediti, je ta red potvara. Zato mi jenjaj govoriti o ekspozicijah, viških, peripetijah, katastrofah in drugih sredstvih, ki z njimi izkušamo svojo nezmožnost pobožanstviti. Napravi se!«

Hodil je z dolgimi koraki po sobi gor in dol; iz žepa je bil vzel korobaček in z njim žvižgal po zraku in postelji.

»Rekel sem ti, da ne grem. Kaj boš z bičem?«

»To je zadnji argument za Karlo, če vsi drugi ne bodo držali.«

»O čisti bolečinar! Rabil ga ne boš, razen morda za primero.«

»Prisegam ti, da jo udarim, če si ne bom znal drugače pomagati. Napravi se.«

»Rekel sem ti, da ne grem.«

»Ali si se že tako osamosvojil? Sčasoma boš še popolnoma značajan.«

Stopil je še enkrat pred ogledalo.

»Mislim, da izgledam kakor dompteur. Ali nisem malce smešen? Bog s teboj, najdražji.«

Slišal sem še, kako je zunaj ozmerjal vratarja, ker ni bilo voza pred hotelom. Ko to pišem, je Fritz v gledališču.

Milano.

»Ali si rabil bič snoči?«

»Ga ni bilo treba. Prvo dejanje si je grizla ustnice, v pavzi je šla domov, da se izjoče.«

Fritz je danes pust in izgubljen.

»Pojdiva v Florenco; meni se vse gnusi,« pravi.

L'ITALIA FUTURISTA.

Spisal Ivan Gruden.

Futurizem je najmodernejša literarna šola, ki se je začela v Franciji in se prvotno pečala pravzaprav samo z literaturo, zadnje čase pa je razširila svoj delokrog tudi na slikarstvo (kubizem), glasbo (orfizem) in kiparstvo. Mnogim že beseda futurist samo na sebi ne ugaja. Dva »u« in končni -ist zvenijo nekam hudobno in porogljivo; toda futuristom je to vseeno; oni hočejo označiti svojo umetnost kot umetnost prihodnosti (l'arte dell'avenire). Sicer pa o besedi še pozneje.

Dne 11. februarja 1909 smo imeli priliko čitati v pariškem listu »Figaro« — Le manifeste du futurisme (futuristični manifest). Poglejmo si najbolj kričeča mesta: »Hočemo ljubezen do nevarnosti, navajenost energije in predrznosti.« »Pogum, smelost, upor bodo bistveni elementi naše poezije.« »Hočemo slaviti agresivno gibanje, mrzlično nespčnost, letalni korak, smrtni skok, zaušnico in pest.« »Pesnik mora biti razsipen v ognjevitosti, sijaju in milodarnosti, da pomnoži entuziastični ogenj za prvotne elemente. Samo v boju je lepota. Nobeno delo ne more biti dovršeno (chef-d'oeuvre), ako nima agresivnega značaja.« »Poezija naj se

razumeva kot silen napad proti neznanim močem, katere treba prisiliti, da padejo na kolena pred človekom.« »Mi bomo opevali velike množice, razvnete v delu, v zabavi in uporu; peli bomo o revolucijah v modernih mestih, o tresljajih ponočnega žara v arsenalih in o ladjedelnicah, razsvetljenih z velikimi električnimi lunami; opevali bomo požrešne postaje, ki požirajo kadeče se kače, tvornice, privezane na oblake z zvitimi žicami njih dimov; mostove, ki kot velikanski gimnasti jezdijo na rekah, bliskajočih proti solncu nožev lesket. Peli bomo o pustolovnih parnikih, ki zasledujejo obzor, širokoprčne lokomotive, ki topotajo po tračnicah kot orjaški jekleni konji, obrzdani s cevmi, v poletu drseče aeroplane, kojih propeler buči kot zastava in se zdi, da ploska kot navdušena množica.«

Eno leto pozneje je F. T. Marinetti — mlad italijanski pisatelj in pesnik — pripisal v reviji Poesia, ki jo je on tudi ustanovil, še sledeče besede, dišeče po sedemnajstem stoletju: »Mi propagiramo na literarnem polju ideal velike, močne, znanstvene literature, katera naj, prosta vsake smešne klasičnosti, vsega pedantskega purizma,

poveličuje najnovejša odkritja, novo pijanost hitrosti in nebeško življenje aviatikov. Naša poezija je bistveno, in sicer totalno uporna vsem rabljenim oblikam. Moramo podreti tračnice verza, razstreliti mostove stvari, o katerih se je že govorilo, in spustiti lokomotivo svoje inspiracije na slepo srečo preko brezmejnih polj novega in bodočega. Boljša je sijajna katastrofa nego monotona dirka, ki jo ponavljamo vsak dan. Smo že itak predolgo trpeli postajenačelnike v poeziji in neumno točnost prozodičnih dnevni redov.«

To je v glavnem najzanimivejši del iz programa futurističnega pesništva, a v Italiji so ga razširili in napravili mnogo originalnejšega.

Bilo je v oktobru 1911, ko se je Italija začela pripravljati na tripolinsko vojno. In ker ni lepote brez boja, so futuristi smatrali vreme za ugodno in so pričeli z velikim bobnom oznanjati potrebo vojne. Marinetti je kar razsikal po ulicah letake. Med drugim je pisal: »Mi futuristi, ki že več nego dve leti proslavljamo med žvižganjem kostoboljcev in paralizikov ljubezen do nevarnosti in sile, patriotizma in vojne — smo srečni, da moremo končno živeti to veliko uro Italije.«

»Ponosni smo, ko vidimo, da je naša bojna ognjevitost enaka oni, ki osrčuje vso deželo. Izpodbujamo italijansko vlado, ki je končno postala futuristična, naj poveča vse nacionalne ambicije in naj proglasi rojstvo panitalijanizma.«

»Ničesar ne moremo občudovati danes razen grozovite simfonije šrapnelov in blazne skulpture, ki jih kleše naša navdušena artilerija v sovražnih masah.«

Fururisti hočejo: tutte le libertà, eccettuata quella di essere vigliacco, pacifista, eunuco.¹ Pobijajo v literaturi in v umetnosti sploh vso dedščino minulih italijanskih generacij, neumno obsedenost v literaturi, akademični tradicionalizem, plašen in pedanten; pobijajo tiranijo profesorjev in arheologov, češčenje muzejev in bibliotek, birokratsko kretinstvo in smešno industrijo s tujimi literaturami.

Fururisti propagirajo tudi temu idealu primerno vzgojo, ki bazira na heroizmu, ljubezni do rekorda, strasti do nevarnosti, predrznosti, pogumu in moči. Branijo vse violentne športe; telovadbo, dirkanje, boksanje itd.

Prigovarjajo odraščajoči mladini, naj energično zaničuje vse akademične diplome in naj se oprsti tradicionalnih družinskih pritiskov, da razvije svoje duševne in fizične zmožnosti; naj se giblje na

polju, v tvornici, v pristaniščih, v trgovini in v gospodarstvu.

Hočejo dalje, naj vlada sledi isto direktivo, naj zmanjša pouk grščine in latinščine, ki jih smatrajo za »lue mortale« (smrtno kugo) italijanske mladine. Naj dalje vlada nadomesti oba omenjena predmeta s profesionalnimi, poljedelskimi, industrijskimi in trgovskimi šolami.

Hočejo, naj bodo učne moči mlade po duši in telesu; naj si mladenič sam izbere svojega učitelja, da more v simpatiji in bratskem razmerju do njega razvijati in poizkušati mlade iniciative lastnih misli in lastnih mišic. Tako, pravijo, bomo imeli pouk brez pedantnega formalizma, ki bo produciral malo profesorjev in advokatov, pač pa mnogo zemljemercev, genialnih poljedelcev, mnogo kemikov in trgovcev.

Ves italijanski pasatizem¹ naj umre in bo pokopan. Naj obmolkne retorična in profesoralna grško-latinska Italija, pozabijo naj se »i padri conversanti« (govoreči očetje) Carduccijevi, Pascolijevi vrabci in ciprese ter D'Annunzijeve fatalna in krvosramna žena. Poje naj se v prostem verzu z vehemenco, s preciznostjo in veseljem, kot se obstreljuje s torpedovko vojno ladjo in se škropi z bombami sovražno vojsko iz gondole najnovejšega dirigibile.

Bombe in torpedovke imenujejo futuristi svoje proste verze in pravijo, da se more zdeti ta podoba pretirana samo kratkovidnim možganom, ki niso zmožni globoke intuicije.

Po mnenju futuristov samih je njih prosti verz neprenehljiv dinamizem misli, nepretrgan tek podob in glasov, je edino sredstvo za izražanje efemeričnega, nestalnega in simfoničnega vesoljstva, ki je v nas in okrog nas.

Italijanski futuristi niso ostali pri tem, se niso zadovoljili s svojimi prvimi idealnimi zmagami. Marinetti se je skregal s tradicionalno sintakso ter vrgel med svet oni že znani futuristični tehnični manifest, o katerem z vso odkritostjo lahko rečemo, da je budalost, dasi ji ne bi odrekal nekoliko originalnosti. Ko je nekega dne krožil v aeroplanu dvesto metrov nad Milanom in njegovimi mogočnimi tvorniškimi dimniki, mu je brenčeči in žvižgajoči propeler — tako piše sam — diktiral sledeči: Manifesto tecnico della letteratura futurista:

Treba je streti vso sintakso in razvrstiti substantive na slepo srečo, kakor pridejo pod pero.

¹ Vse prostosti, samo ene ne in ta je: biti strahopetec, pacifist in evnuh.

¹ S pasatizmom označujejo literarno naziranje, ki sloni na vsej pretekli literaturi.

Glagol naj se rabi v nedoločniku, da se tem bolj elastično akomodira substantivu in ostane neodvisen od pisateljevega jaza, ki opazuje in ustvarja. Samo glagol v nedoločniku more izraziti pomen kontinuitete življenja in elastičnost misli, ki jo zaznava.

Treba je oslabiti pridevek, da goli substantiv ohrani svojo bistveno vrednost. Adjektiv ima značaj nuance (carattere di sfumatura), je neznosen v futuristični dinamični viziji, ker je njegov predpogoj pavza, meditacija.

Oslabiti se mora adverb, ker ohranja stavku neprijetno enoto v tonu in veže preveč na ozko različne glasove period.

Vsak substantiv mora imeti svojega podvojenca (doppio), to se pravi slediti mu mora neposredno substantiv, ki je z njim v ozki zvezi po analogiji: uomo — torpediniera (mož — torpedovka), donna — golfo (žena — zaliv), piazza — imbuto (trg — lijak). Morajo se eliminirati primerjalne členice come, quale, così, simile a, to se pravi odpraviti vso direktno tradicionalno zvezo med comparatum in comparandum in ves tertium comparationis izraziti z enim samim pomišljajem.

Odstraniti pike, vejice in slična znamenja; da pa se zaznamuje gotovo gibanje v slogu, naj se vpeljejo matematična znamenja kot n. pr. + — × = : > < in muzikalične note.

Bolj bogato naj se rabijo analogije, a ne vsakdanje; biti morajo široke v pomenu in težke v pojmovanju. Analogija, pravi Marinetti, je globoka ljubezen, ki družni oddaljene stvari, na videz različne in sovražne. Samo z obširnimi analogijami se doseže orkestralni slog, ki je obenem polihromen, mnogoglasen in mnogoličen. Samo tak slog more objemati življenje snovi. Marinetti je v svoji »tripolinski bitki« (Battaglia di Tripoli) primerjal utrdbeni prekop, iz katerega zijajo cevi pušk in bajoneti, z orkestrom; ali mitraljezo s fatalno žensko itd. Ali se s sličnimi analogijami res vpelje v slog »velik del vesoljstva v kratko epizodo« in ali je Marinetti to dosegel, je vprašanje.

Podobe niso cvetlice, katere treba izbirati in trgati s štedljivostjo, kot je rekel Voltaire, ampak tvorijo kri v poeziji, ki naj bo nepretrgana zaporednost novih podob. Drugače je vse malokrvnost in bledica. Čim bolj so podobe široke, tem delj ohranijo učinkujočo moč presenetljivosti; zato proč s stereotipnimi podobami, proč z obledelimi metaforami.

Ne razločujejo se več posamezne kategorije podob, naj so potem vzvišene ali sirove, elegantne ali navadne, ekscentrične ali naravne. Intuicija, ki jih spočne in zazna, ne pozna nikakih preferenc.

Analogični slog, ki tako nastane, je absoluten gospod vse snovi in njenega napetega življenja.

Da se zbere in zavije vse to, kar je materiji najnestalnejšega in najnedoumevnejšega, je treba ozkih prisposodbnih in analogičnih verig in mrež (catene e reti delle analogie).

Ker je vsaka vrsta redu in discipline fatalno znamenje previdnega in konservativnega razuma, je treba orkestrirati vse prisposodbe tako, da se razpostavijo v največjem neredu.

Uničiti v literaturi »jaz«, to se pravi vso psihologijo. Človek, ki so ga biblioteke in muzeji že popolnoma izpremenili in napravili iz njega učeno in logično pošast, ne interesira več, treba ga je torej brisati iz literature in ga nadomestiti s snovjo, koje bistvo je treba zaznavati intuitivno, jasno in nazorno. Tega pa kemiki in fiziki ne bodo nikdar znali. Treba je nadomestiti človeško psihologijo, ki je že izčrpana, z obsedenostjo snovi.

Hočemo v literaturi, pravi dalje Marinetti, življenje motorja — nova instinktivna žival, koje splošen instinkt bomo spoznali vselej, ko bomo spoznali različne moči, ki ga sestavljajo. Nič ni bolj interesantnega za futurističnega pesnika nego tipka mehničnega klavirja.

Poleg tega naj se v literaturi izraža tudi teža (peso = facoltà di volo, zmožnost poleta) in vonj (odore = facoltà di sparpagliamento, zmožnost raztresljivosti) predmetov, dve stvari, ki se dosedaj nista vpoštevali v literaturi, pravi Marinetti. —

Toda če bi bil Marinetti prečital malo bolj pazljivo najmodernejše francoske dekadente, bi bil lahko zapazil, da je vonj nekaterim direktno studenec inspiracije, jim je téma, objekt.¹ Torej nič novega, dasi pravi, da je novo.

Treba je n. pr. naslikati pokrajino z vonji, ki jih je zmožen percepirati samo lovski pes. Poslušati moramo motorje in reproducirati njih najrazličnejše in najposebnejše nečloveške pogovore. Odtod si lahko razlagamo toliko tūm — tūm in brrr ... būm o Marinettijevih bitkah.

Materijo, pravi teoretik italijanskega futurizma, smo vedno gledali s stališča jaza, ki je pa raztresen, mrzel in preveč zaposlen sam s seboj, poln učenih predsodkov in človeških »obsedenosti«.

Človek je nagnjen k temu, da ali s svojo mladeniško veselostjo ali starostno bolestjo umaže materijo, ki vsebuje čudovito kontinuiteto poleta proti večji ognjevitosti, večjemu gibanju in večji razdeljenosti same sebe. Materija ni ne žalostna, ne vesela. Nje bistvo je neizčrpana energija. Pri-

¹ Primerjaj Iz. Cankarjev članek o francoskem simbolizmu v lanskem »Dom in Svetu«.

pada vsa pesniku, ki se bo znal oprostiti tradicionalne sintakse, kajti ta je težka, omejena, privezana na tla, brez rok in brez peruti zato, ker je samo inteligentna. Samo »nesintaktični« poet, ki uporablja besede kot mu pridejo pod pero, nevezane, proste, se bo mogel vglobiti v bistvo materije — motorjev, strojev, aeroplanov, torpedovk, mitraljez itd. — in bo tako zatrl sovražne sile, ki nas ločijo od nje. Marinettijevi učenci, ki so in niso poeti, še niso zadovoljili svojega učitelja. Pravi, da so njih metafore še preveč logične. Naj jih torej olajšajo in posplošijo, saj ni treba, da jih kdo ume: *Esser compresi non è necessario*¹ — ni potrebno, da nas kdo razume.

KONŠTANTINOV KRST.

Marinetti sanja dalje o neki »immaginazione senza fili«, ki pa jo bo šele znašel s svojimi prijatelji; kaj je ta »brezžična domišljija«, najbrže še sam ne ve. Je nekaj futurističnega, nejasnega, nebiblioteškega. Brzkone si misli pod »žicami« paragrafe in pravila gramatične sintakse, ki mu je od lanskega leta dalje tako na poti. Torej abbasso la sintassi! Sintaksa je neke vrste monoton tolmač, cicerone, potom katerega je bila literatura dostopna vesoljstvu, ljudem, buržoaziji in domoljubom. A slovstvo, umetnost mora stopiti v direktno zvezo z vesoljstvom in mora tvoriti z njim eno telo. Zato proč s sintakso, zatrimo vsako

¹ Poeti futuristi, stran 21.

posredno sredstvo med literarnim svetom s tem, da ovržemo potrebo tradicionalnega pismenega jezika. Iz tega pa bo nastal kaos, ki ga niti Marinetti in Comp. ne bodo umeli.

Italijansko časopisje je Marinettijevemu programu ugovarjalo takoj od začetka. *Corriere della Sera* je pisal: *La vostra letteratura non sarà bella! Non avremo più la sinfonia verbale, dagli armoniosi dondoli e dalle cadenze tranquillizzanti.*¹ To je sicer res, toda futuristi ravno to hočejo. Mi rabimo, izvaja Marinetti, vse brutalne glasove, vse ekspresivne krike silovitega življenja, ki nas obdaja. *Facciamo coraggiosamente il brutto in letteratura, e uccidiamo dovunque la solennità.*

(Stvarjamo pogumno grdost v literaturi in vsepovsodi ubijamo svečanost.) Glavna stvar ostane futuristom vedno »libera intuizione«, prosta intuicija in proste besede (parole in libertà). Zabela vsega tega pa je sovraštvo do muzejev in bibliotek, želja po uničenju vse starinarsko-klasične robe, sovraštvo in preziranje razuma (intelligenza). Odiare l'intelligenza je ena najbolj karakterističnih parol Marinettijeve šole. Zato pa je treba vzbuditi v sebi nebeško intuicijo, značilni znak vseh novolatinskih rodov. V tej ekstravagantnosti so hoteli nekateri najti vpliv Bergsonove filozofije. Marinetti pa trdi, da se je tega nalezil pri Danteju in Edgardu Poeu.

Dante »La divina Commedia, Paradiso, spev XI. pravi: *O insensata cura de' mortali — Quanto son diffettivi sillogismi — Quei che ti fanno in basso batter l'ali.*²

Slično išče Edgardo Poe (*Colloquio fra Monos e Una*) poetičnega duha samo v analogiji, ki nima ničesar opraviti z bolnim in samotarskim razumom.

Da smo si na jasnem. Futuristi splošno silno veliko govore o svojem geniju (genio), o svoji intuiciji in svoji inteligenci. V koliko se zadnja dva pojma razlikujeta med seboj, piše Marinetti: *Per intuizione, intendo dunque uno stato del pensiero quasi interamente intuitivo (!) e incosciente.*

¹ Vaša literatura ne bo lepa. Ne bomo imeli več verbalne simfonije s harmoničnim bingljanjem in pomirjajočimi kadencami.

² O nezmiselna skrb ljudi, kako pogršeni so silogizmi, ki silijo k tlom tvoje peruti.

Per intelligenza, intendo uno stato del pensiero quasi interamente intelletivo (!) e volontario. To naj bi bile med drugimi nekatere glavne misli iz tehničnega manifesta futuristične literature. A ni pravila brez zgleda. Uporabimo tedaj dane zapovedi ter čitajmo par vrstic iz Marinettijeve »bitke«.

Battaglia Peso + odore Mezzogiorno $\frac{3}{4}$ flauti gemiti solleone tumbtumb allarme Gargaresch schiantarsi crepitazione marcia Tintinnio zaini fucili zoecoli chiodi cannoni criniere ruote cassoni ebrei fritelle¹ pani — all'olio cantilene bot-

¹ Poldne tri četrt flavte zdihovanje pasji dan tumentum alarm Gargareš lomiti se prasketanje pohod žvenkljanje tornistri puške kopita žebli topovi grive kolesa zaboji judje kolači, kruh cvrt na olju pesmice prodajalne zasmrajene krmizljivost smrad cimet itd.

tegucce zaffate cispa puzzo cannella itd. Bilo bi odveč, da še dalje iščemo zanimivosti v sličnih ekstravagancah. Povedati je hotel bajè sledeče: tri četrt na eno je. Vroče kot v pasjih dneh. V Gargarešu je alarm. Splošno razburjenje, vpitje in ropotanje. Judje nemoteni ponujajo svoje na olju cvrte kolače. Iz prodajalne prihajajo neprijetni duhovi — krmizljavi ljudje — smrad in vonj po cimetu.

To naj bo torej l'arte dell'avenire, to naj bo oblika skrajnega futurizma, to naj bo opis katerekoli bitke. Andiamo! Via! To ni umetnost in niti originalna ekstravaganca, to je budalost. Pustimo torej manifest in upajmo, da ga bo Marinetti kot ga je do zdaj, tako tudi v prihodnosti le sam vpošteval.

(Dalje.)

ZDRAVNIK DR. MARKA GRBEC (1658—1718).

Spisal Viktor Steska.

(Konec.)

V drugem delu (65—202) se ozira na zamotane ali združene bolezni v posamnih slučajih, n. pr. na vodenico, združeno z mrzlico, na kap in mrzlico, vranične bolezni in kašelj itd.

č) Naposled je dodal še dostavek (appendix), t. j. pismo, ki ga je pisal dunajskemu zdravniku Jan. Fr. Fabaeu 12. januarja 1712 o živinski kugi, ki je tedaj razsajala po Nemškem, Hrvaškem, Ogrskem in po Italiji. List se v bistvu glasi: Oprostí, da tako pozno odgovarjam na cenjeno pismo. Živinska kuga je tudi pri nas povzročila mnogo škode; sreča pa je, da se drži le velike ceste, po kateri Ogrí živino iz Štajerske proti Italiji gonijo. Kje pa izvira ta bolezen? Lani je bilo mokro leto; na Ogrskem je pašnike preplavilo; v začetku jeseni pa tudi že konec polletja 1710. je poginilo sila kobilic, ki so ondi zgnile. Odtod bolezen. Zato so kranjski stanoví prepovedali uvoz svinj iz Hrvaške.

Ker se širi živinska kuga le po dotiki, se je bolezen le tam objavila, kjer so hodili ogrski volí, ali kamor so došli od njih okuženi ljudje, okužene živali ali kamor so pripeljali živalske kože.

Na pse in krokarje se pri nas kuga ni razširila in tudi ne na ljudi, čeprav so meso okuženih živali jedli. Morda jim tako meso ni škodovalo, ker so ga skuhali, ali pa imajo želodčni so-

kovi tako izredno moč. V Ljubljani nekateri ljudje govejega mesa nič več ne jedo iz strahu, da ne bi morda uživali mesa okuženih volov. Drugí pa niso tako plašni, ker je magistrat ukazal, da se morajo vsi volí preiskati, preden jih zakoljejo. Na Vrhnikih je poginil pes, ki je pil vodo, v kateri so izpirali meso okuženega vola; ljudem pa, ki so jedli tisto meso, se ni nič zgodilo, ker je bilo skuhanó.

Znaki te bolezni so: Pljuča zatečejo, srce oslabi, žolčni mehur zabrekne, čreva so vneta in pogostoma s črno krvjo napolnjena, žeja silna.

Živina pocepa v 2, 3, 4 dneh, včasih pa celo že v enem dnevu.

Poizkušali so razna zdravila, pa brezuspešno, zato so jih opustili. Živina je vsa pocepala. Vrhničani in Logatčani nimajo več živine za delo.

Nekateri so uporabljali naslednja zavarovalna sredstva:

1. V kaki zažgati so napravili grmado, jo zakurili in pojali živino skoz dim.

2. V vratno kožo so vtikali teloh, da je nastala oteklina. Ko je oteklina počila, je teloh sam odletel, rana se je pa zarastla.

3. Živini dajo lizati zmes prahu iz angeličnih korenin, encijana, brinja, konopelj, orehóvih lupin in soli. Nekateri vzamejo manj delov, drugi pa dodajajo še razne predmete.

L'ITALIA FUTURISTA.

Spisal Ivan Gruden.

(Dalje.)

Med slične simbolistične poezije bi prištevati še celo vrsto drugih. Treba je le malo vpogleda v njih dela, pa izgine ves videz originalnosti in novosti, prikažejo pa se jasne oblike vseh bivših literarnih struj italijanskih kakor tudi tujih.

Ne najdem nič posebnega nikjer, naj začnem kjerkoli in kakorkoli. Libero Altomare, Auro d'Alba, Mario Bétuda do Aldo Palazzeschi, vsi možje, ki so pač mnogo čitali, a prečitanejši še niso toliko prebavili, da bi se na njih blagu ne poznala tuja firma. Čitam n. pr. Bétudovo: La donna del trivio (Žena s križpota). Slične motive in sličen slog imata tudi Praga in Stecchetti. Me spominja tudi na Dumasovo Dame aux camélias in Hugojevo dramo podobne vsebine. Star motiv, obdelan že neštetokrat. Nič novega, ne motorjev, ne torpedovk. Psihologija: čista, odkrita ljubav izgubljenih ženske.

Sicer pa najdete romantike v izobilju povsod, kamor pogledate. Futurist hoče biti nadčlovek, saj je Nietzsche njegov brevir; a oprostiti se popolnoma vsakega pasatističnega vpliva, je težko, je, bi rekel, preveč nadčloveško, zato so pa njih pridige o deviškočisti poeziji bajka, ki je tem bolj neverjetna, čim bolj se poglobimo v njih že tako polnoštevilna dela.

In malih nerimanih poezij, takozvanih madrigalov, najdete pri Cavacchioliju in Palazzeschiju. Sicer so futuristične poezije navadno dolge, včasih tudi dolgočasne, a po obliki in izrazu vedno stereotipne. Edino par madrigaletov je, ki jih človek lahko prečita v eni sapi:

Bivacco.¹

I monti inseguono l'ombra incerta delle nubi
ed un rosario di grù
si snoda nel cobalto d'un cielo indefinito
in una catena perlare: piantata su nuvole d'oro.
Silenzio. Le ali lontane combattono con lentezza
sotto alla nuvolaglia che sale
in uno spasimo sentimentale
e invade il dominio della luna.

¹ Gore zasledujejo nejasno senco oblakov
in rožni venec žerjavov
se razpne v kobaltu neopredeljenega neba
v veržico biserov, vsajeno na zlate oblake.
Molk. Daljne peruti bijejo zlagoma
pod oblaki, ki vstajajo
v bedi sentimentalni

In questo bivacco crepuscolare, che riposa
si sentirebbe cadere anche la luce di una stella
anche il petalo d'una rosa
e l'anima degli uomini sembrerebbe più semplice
chiusa nel cielo che va di là dalle montagne vere,
se io non vedessi il mio piccolo mondo a cui scavo
la fossa
viver dipinto col suo prato fiorito e con la sua
fontana

a getto interminabile, su di un vaso di porcellana
che fa morire tre fiori sulla mia tavola rossa.

Evo vam naturalizma, ki diši po Baudelaireu,
Gozzanu ali Parmyju. »Canti dei reclusi« (Buzzi):

Dagli ospedali.¹

Qui si muore in fila. Figuratevi un cimitero di tombe
allineate, candide, rigide, con sovra il morto che
muore.

I medici hanno un odore insopportabile.
Solo le monache ci portano un po' d'odore d'incenso.
E' l'autunno: e nelle finestre hanno lasciato gli alberi
che ci fan pena più delle nostre pene.
Lo sappiam bene che cadono le foglie di pelle e
restan gli ossi.

Le domeniche, come ai cimiteri, entra la folla
e ci urta i letti e c'infanga il mattone della corsia
e ci porta cose malate da mangiare.

Pri futuristih najdete Verhaerena in Victor
Hugoja, naletite tudi na dobesedne imitacije
d'Annunzija.

in vderejo v pokrajino lune.
V tem mračnem bivaku, ki počiva,
bi se čulo, ko pada svetloba zvezde,
čul bi se tudi listič rože
in duša človeška bi se zdela bolj enostavna,
zaprta v nebo, ki gre onkraj črnih gorā,
če ne bi videl, da moj majčkeni svet, komur kopljem
grob,
živi naslikan s svojim cvetočim travnikom in svojim
vodnjakom
z neskončnim svetom na porcelanasti vazi,
ki mori tri cvetke na moji rdeči mizi.

¹ Tukaj umiramo v vrsti. Mislite si pokopališče grobov,
postavljenih v ravne črte, belih, okornih, na njih so
mrtvi, ki umirajo.

Zdravniki nezno diše.
Samo usmiljenke nam prinašajo malo vonja po kadilu.
Jesen je. Pustili so v oknih drevesa,
ki nas mučijo bolj nego naše trpljenje.
Dobro vemo, da pada listje s kože in ostanejo kosti.
V nedeljo pride množica kot na grobišča,
se zaletuje v postelje in oblati opeko v hodnikih
ter nam prinaša bolnih jedil.

Na prvi pogled futuristična literatura frapira zlasti neizkušene, toda kdor njih robo večkrat čita, zapazi v njej ibridizem vseh zadnjih literarnih šol, vrsto pretirane romantike in prenapetega dekadentizma. To pa je simptom degeneracije.

Pridemo do najoriginalnejše strani futuristov: petje o materiji, o mehanizmu, o strojih in njih različnih sestavah. Rekel sem že, da bi bili morali futuristi nekoliko premisliti, preden so proglasili to poezijo za svojo — čisto — novo — originalno produkcijo. Toda ker je rekord njih smoter, zakaj ne bi ga dosegli tudi v reklamnem vpitju, saj s tem se napravi vsaj nekoliko prahu. Italijanski meščan ne bo šel nikogar kontrolirat, saj za to nima ne volje, ne sposobnosti kot sploh takozvani meščan en bloc. Padronissimi! Tu bi bili futuristi v resnici na polju nove vrste pesništva, če ne bi bili po njem hodili že drugi, exempli gratia: Walt Whitmann, Emile Verhaeren, Beaudelaire, Vincenzo Monti eccetera.

Eppure c'è qualcosa di nuovo! Poglejmo! Futuristi ponovno izjavljajo, da hočejo sopihanje parnih strojev, škripanje turbin in motorov, kratkotalo: ropotanje dvajsetega stoletja. Živijo v dobi razkošja, topov, mitraljez in splendidnih dreadnoughtov, zato se hočejo temu življenju akomodirati ne samo v moderni luksuriji, temveč tudi v poeziji. Če je Ovid tako lepo opisal smrt prvega svetovnoznanelega aviatika Ikara, ki je padel vsled prehude vročine v morje, zakaj ne bi futurist opeval naših aeropilotov, ki tudi padajo, če ne v morje, pa na suho. Zato je prilike dovolj, saj imamo dandanes aeroplan že pod vsakim kozolcem. Če je misel originalna, če je poetične vrednosti, ne govorim. Mislite sami! Eno je gotovo, da je predrzna in za naša omehkužena ušesa, ki so navajena le verzov »gorindol pa semintje« edino zdravilna. Že nad sedemsto let Italijani jašejo terzino in ottavo, verso sdrucchiolo in in verso piano. Čas je, da se prežene to literarno inkvizicijo, čas je, da se italijansko literarno občinstvo vživi preko vseh Dantejev in Ariostov, Petrarcov in Tassov v našem času primerno literarno življenje, treba je, da dela s svojimi nepasatističnimi silami in uživa svoj literarni kruh.

A tudi mi smo že siti bledih lun in tihih noči. Zdi se mi, da smo poslali k vragu ves zmisel za kaj novega na slovenskem literarnem polju. Seštejem lahko na prste ene roke one, ki še delajo in iščejo novih poti in svežih zvezd. Napreduje industrija, se širijo organizacije do zadnje gorske vasi, naš meščan pa s pridom prazni

kvartin za kvartinom in čita literaturo, ki spada v dobo pred l. 1848. Bodimo prekucuhi, dokler smo mladi, starec je konservativen. To in parentesi.

Ako torej italijanski futurist izvoli za objekt in snov svojega pesništva motor, bodisi električni ali na bencin, svobodno mu. Kakor sem mu grlo ustvaril. Opevajo aviatike:

A un aviatore¹ (Altomare).

Oh uomo che bevi a gran sorsi
l'azzurro liquido del cielo
mentre t'avventi nel vuoto,
come una spada in una guaina di spazio,
saettando circoli magici
nella tua corsa fatale
ch'è insieme inno e danza.
Uomo che con pupille magnetiche
sotto il tuo casco severo
sembri sfidare gli orizzonti lividi
e i denti aguzzi dei monti
imprigionato fra le ali,
chino al volante
come su una leva iperbolica
che ti solleva allo zenit
o ti strapiomba alla Morte,
mentre t'innalzi a spirali
sul formicaio umano,
uomo, libellula oceanica,
ascoltami!

Pesnik vpraša nazadnje:

Qual gloria ignota va cercando²
l'ala! . . .
— Eccola: sale, tentenna
come un' antenna nella tempesta,

¹ O človek, ki piješ v velikih požirkih
lazurno, tekočino neba,
medtem ko strmoglaviš v praznoto
kot meč v nožnico prostora,
in streljaš magične kroge
v svojo fatalno dirko,
ki je obenem himna in ples.
Človek, ki se zdiš, da z magnetičnimi zenicami
pod svojo strogo čelado
izzivaš temnomodra obzorja
in koničasto zobovje gorâ,
zaprt med peruti,
pripognjen k volanti
kot na hiperboličen drog,
ki te dviga k zenitu
ali te strmoglavi v smrt,
medtem ko se dvigaš v špiralah
nad človeško mravljišče,
človek, kačji pastir v oceanu,
poslušaj me!

² Ktero neznano slavo išče
perut? . . .
Glej jo: se dviga, se ziblje
kot jadrnica v nevihti,

cala s'arresta a vellicare il piano
e si rimpenna lontano
— E gloria sia!
Non canterò l'elegia!

Paolo Buzzi, eden najmarkantnejših učencev futuristične družbe — morda tudi najbolj talentiran — proslavlja novo šolo v svoji himni na novo poezijo (Inno alla poesia nuova). Začne v prav svetopisemskem slogu:

Prima di te, uomo, furono le ombre,¹
prima di te le ombre navigarono le onde . . .

Tudi on je delal pesmi o ljubljenih devojkah in o pokopališčih. Poezija je bila zanj okušati sladke anemične strupe svoje duše po dolgih napisih na nagrobnikih ob vonju vijolic in ob spominu na nežne lase, zaprte v grobovih, ki so dajali očem solzâ in mislim lahkih rim. Okusil pa je lepoto brezrimne proste futuristične šole.

pada, se vstavlja in zbada planjavo
ter se znova vzpne v daljavi
— In slava ji!
Ne bom pel elegije!

¹ Preden si bil ti, človek, so bile sence
preden si bil ti, so se sence vozile po valovih.

Futuristično pesništvo je predrzno v mislih, v slogu in obliki. Sila in pogum sta mu parola. Boj je njegov veksil. (Konec prih.)

Non temere le troppo veementi parole,¹
i soffi che sanno di sale, di tossico e lava.
Siamo sulla terra
dei mari, dei basilischi
e dei vulcani.
Non movi un cubito che tu non urti
con un buffone
rettile
vigliacco
che ti buffa fuliggine spenta sul viso.
Questa poesia è figlia del vento dell'Alpi
è bianca di neve, azzurra di cielo, è rossa di
sangue di sole.

¹ Ne boj se silnih besed
in sap, ki diše po soli, strupu in lavi!
Smo na zemlji
morjâ, baziliskov,
vulkanov.
Ne ganeš komolca, ne da bi zadel
ob šaljivca,
plazivca,
strašljivca,
ki ti puha ugašene saje v obraz,
Ta poezija je hči planinskega vetra,
je snežnobela, nebesnomodra in rdeča
ko solčna kri.

FRIDERIK OZANAM.

Ob stoletnici. * 13. aprila 1813, † 8. septembra 1853. — Piše Andr. Kalan.

(Konec.)

Desniško nadahnjena narava Ozanamova, čiste ljubezni žejno njegovo srce se je kopal v radostih in uživanju, ko je bival v Asizu in si oživiljal svojo dušo ob spominu na Frančiška iz Asiza, tega giganta v skromnosti, čigar srce je bilo kakor ljubezni razlito olje, čigar volja je bila neomajna in trda kakor skala, ki je na njej počival utrujen od zatajevanja in dela. — Preživel sem — piše — v starodavnem Asizu dan, žal, prekratek zame. Našel sem tu spomin na svetnika, tako živ, kakor da je včeraj umrl, kakor da se čujejo še iz daljave glasovi umirajočega, ki je blagoslavljal svojo domovino z besedami, ki se še vedno svetijo nad velikimi vrati mesta. Vse te spomine je objavil Ozanam v svojih dveh spisih: Poètes franciscains de l'Italie au XIII. siècle in Fioretti. V teh delih so se našli sorodni duhovi. Pesnik in ljubitelj narave, se je Ozanam naslajal ob poeziji Frančiškovi, poln ljubezni do

vsega trpečega, je občudoval svetnika, ki je obožaval Gospoda Jezusa v osebi ubogih, ki si je volil uboštvo za svojo zaročenko in gospo. Ogrev val se je ob pesmih, ki jih je prepeval Jakobone da Todî, mož, ki je moral iz samostana v ječo, a se je dvignil iz ječe na oltarje. Njegova Stabat Mater je še vedno izmed najlepših pesmi, kar jih premore katoliška liturgija.¹ V teh dneh, ko si je Ozanam ogreval svojo dušo z žarki velikega svetnika Asiškega, mu je dozoreval načrt za njegovo delo, ki mu je posvečeval vse svoje življenje. Želel je napisati kulturno zgodovino od 5. do

¹ La liturgie catholique — pravi Ozanam — n'a rien de plus touchant que cette complainte si triste dont les strophes monotones tombent comme des larmes; si douce qu'on y reconnaît bien une douleur toute divine et consolée par les anges; si simple enfin dans son latin populaire que les femmes et les enfants en comprennent la moitié par les mots, l'autre moitié par le chant et par le coeur.

zlastih zatiranih in ubožcev, podpornik vsega, kar je lepo, dobro in resnično, ljubitelj umetelnosti in vednosti. Geslo njegovega življenja je bilo: »Terret labor, aspice praemium«, ki je vklesano v vznožju spomenika. Če te straši težavnost, vedi, da te čaka plačilo. O posvečenju za ljubljanskega škofa, 29. marca l. 1599., je namreč Hren dal kovati spominsko svetinjo. Na hrbtu, t. j. reverzni strani, je geslo: »Terret labor, aspice

praemium« in podoba škofa, ki nosi na desni rami križ po trnjevi poti; iz oblakov pa mu angel ponuja krono in palmovo vejico. Brez dvoma je Hren dosegel »krono pravice« (II. Tim. 4, 7), »venec slave« (I. Petr. 5, 4), dosegel trojni venec, trojno gloriolo: venec mučeništva po ljubezni do neumrljivih duš, venec devištva in venec učenitva kot učitelj vernikov na potu zveličanja. Njegov spomin ostane blagoslovljen med katoliškimi Slovenci.

L'ITALIA FUTURISTA.

Spisal Ivan Gruden.

(Konec.)

Sedaj pa nekaj o svetovnem nazoru futuristov, o njih etiki in estetiki. Ponavljajo se v manifestih mesta o strojih in motorih, o torpedih in lokomotivah, o sili in vojski, vendar se futuristi povečini izogibljejo sličnim predmetom, ker se jim zdi lepše in bolj poezije vredno opevati svoje strasti, pijanost, razkošje, perverznost in vse enake priporočljive malenkosti velikega mesta. Če bi se bili futuristi skregali s samim pasatizmom, magari z vsemi literarnimi strujami, ki so živele pred njimi ali pa živé paralelno z njimi, prav, skregali pa so se z vso moralno, naj jo vzamemo v še tako širokem pomenu besede. Z ene strani misogini, z druge pa libertini z vsemi modernimi boleznimi. »Le donne di carne« so njih »sacerdotesse del Tempo e del Tempio«. V imenu vlačug pravi Buzzi: »Vi sono dei poeti che ci onorano ancora.« Futuristi hočejo »piedi nudi di donne perdute sugli strani d'oro«. Njih »bog« sta solnce in spanje. Buzzi:

La mia chiesa ha due
numi
ed io li adoro:
Il Sole, il Sonno.

Učijo egoizem. Ne čitajo drugih knjig kot ono o ljubezni do samega sebe (Il libro dell'arte d'amare sè stesso). Operirajo z besedami biblije: Ljubi svojega bližnjega kakor — samega sebe. Sam si pa sebi najbližji, zato ljubi predvsem samega sebe. Priznavajo, da so izgubili vso voljo in ubili vsako vest. Zasedujejo jih fantazmi, noč je njih delo in dan jim je postelja. Opevajo nohte svojih prijateljic in mijavkanje mačk v marcu. To jim je orkester za njihovo zimsko nespečnost. Učijo sovraštvo in brahialno silo. Enrico Cardile:

Ode alla Violenza.¹

O violenza; sorgi, balena in questo cielo
sanguigno, stupra le albe,
irrompi come incendio nei vesperi,
fa di tutto il sereno una tempesta,
fa di tutta la vita una battaglia,
fa con tutte le anime un odio solo!

Isto pridiga filozof Papini v Lacerbi (1 agosto 1913). Čuden evangelič, a Papini je mož, ki zna najbizarnejše stvari povedati tako, da frapirajo, celo prepričevalno učinkujejo. Opisujejo v najbrutalnejšem slogu lascivnost. Slikajo scene à la romani, ki se prodajajo po kolodvorih z zgoraj pilepljeno etiketo »Nicht für Kinder«. Pogosto njih inspiracija živi ob sami pohoti, verze pa jim diktira vlačugarska Muza. Mario Bètuda:

O voluttà della carne
Unica dea ed unica certezza dell'amore
voluttà.

V beznicah imajo konference in njih kralj je alkohol.

Isti piše:

il verde alcool mortale
il sire del grande paese
che chiamiamo l'Oblio.

Tavolato in vsi, ki pravite, da ste literarni ženiji, če je kaj duha v vas, zakopali ga boste v blato in smeti, ki smrde kakor napoletanske zakotne ulice, kakor Firenze di là d'Arno. Pridigajo ti ljudje, da je filozofija za poezijo vse prej nego dobra, a obenem v najnevarnejši obliki ozna-

¹ O sila, trešči v krvavo nebo, oskruni zore, izbruhni kakor večerni požar. Naredi iz vse jasnosti eno nevihto, iz vsega življenja eno bitko, naredi z vsemi dušami eno samo sovraštvo!

njajo evangelij de la libre pensée. Kratkotomalo: Italijanski futuristi so zgrešili svojo pot. Zašli so s pesniškega na filozofično politično polje in s tem pokazali, da niso pesniki. Pesnik-politik je bil vedno le efemerna muha.

Res, dobro jo pogodi filozof Papini, ki pravi, da je vsak pesnik nenormalno bitje. Papini (Lacerba, 1 gennaio 1913) piše: In ogni uomo c'è un genio sepolto, un poeta soffocato, cioè un pazzo guarito. Jaz se z gosp. Papinijem popolnoma strinjam v tem, da je ženij človek, ki ne spada ne v navadno, ne v visoko buržoazijo, človek, ki je igrača svojih idej in svojih čuvstev, svojega trpljenja in veselja — človek zase. Ženij ne čuti potrebe sedeti v mirni, dobri, pošteni meščanski družbi pri svojem quartino. A kot so futuristični ženiji, se tudi pridružujem Papiniju, da so, če jim je toliko na tem, tudi pazzi = norci. Papiniju so besede: selvaggio, bambino, delinquente, pazzo, genio pojmi, ki značijo isto. Kakor tatovi motijo spanje bogatašev, tako kalijo ženiji dremanje takozvanih dobromislecev. A jaz sem mnenja, da ni pod modrim nebom italijanskim človeka, ki bi vsled futurističnih ženijev ne mogel spat, niti Benedetto Croce, ki si ga Papini tako rad in s tako slastjo privoščil v vsaki številki Lacerbe.

Ardeno Soffici, ki je v Florenci znan pod imenom »filosofo dei carciofi« (filozof artičok), se v Lacerbi (1 gennaio 1913) jezi nad slabotnimi, bolnimi, neozdravljivimi, revnimi, razdedinjenimi itd., na drugi strani pa pravi, da je našel v sebi podobnost s Kristom. Isti pravi, da je sreča oblika umetnosti. To misel je vzel iz d'Annunzijeve zbirke »Il Fuoco«, Creare con gioia. Poveljuje Kajna, a če se ne motim, je slično, bolje rečeno: enako govoril že Beaudelaire (Cain et Abel). In tako bi se dalo nadaljevati za vse vrstice, ki jih je dosedaj Soffici zagrešil. Pravijo njegovi zagovorniki, da stvari niso vzeti dobesedno. Soffici pa to trdno veruje in se kruto moti. Kopira d'Annunzija in ga zaničuje, pljuje na filozofijo Crocejevo in jo prepisuje dobesedno v svoj Giornale di Bordo. Soffici trdi, da sta artistu dovolj dve vrstici, da spiše umotvor. Tega nihče ne oporeka. Zato pa, ker Soffici ni ne artist, ne filozof, ne more v dveh vrsticah ustvariti umotvora. Povedal je že mnogo predelanega blaga, originale non è stato mai. Mož si domišlja, češ Dantejev dom je moj dom, ker je slučajno Florentinec, a Dante — genio ni in ne bo nikdar Soffici — genio. Soffici ni ne Machiavelli in še manj Michelangelo, razločuje pa artičoke, ki jih prinesejo iz Empoli in iz Napolja.

Sploh pa futuristovo duševno razpoloženje tako variira od dne do dne kot pogovor histerične ženske. Soffici imenuje v svojem Giornale di Bordo Leopardija svojega »brata«, nekaj časa potem najde stvari, ki ga frapantno zbližujejo z Bogom. Sploh pa je ta mož nagnjen k slabostim nadčloveka, ki se smeje v obraz svojemu sovražniku, zaničuje vse one, ki ne delijo njegovih objestnosti in je neizmerno srečen in zadovoljen v svojem ponosu.

Agnello Pecori pravi v nekem svojem aforizmu: Mostrami che sai sopportare la verità ed io te la dirò — intera sempre. (Pokaži, da znaš prenesti resnico in povedal ti jo bom — celo vselej.) Ne priznava nikake pasatistične filozofije, zato se krega od Sokrata dalje z vsemi krščanskimi in nekrščanskimi misleci. »Sappiamo troppo, comprendiamo troppo«. (Vemo preveč, razumemo preveč.) Pravijo, da ljubijo resnico do paradoksa, življenje do zla, umetnost do bizarnosti. A sami resnice ne prenesejo. Kdor je tako predrzen, da jim pove resnico v oči, ga obsojajo z ne baš najlepšimi naslovi: imbecille, cretino, stupido, rincoglionito, idiota ecc. ecc. Sami pa so po svojih lastnih panegiriki: uomini intelligenti, superiori, pieni d'ingegno, insomma, uomini di fegato. A vendar so jim potrebne inferiorne kreature. Zakaj? Ci siete necessari, ci divertite, eccitate. Siete voialtri che ci fate più grandi — per la proporzione di quel che siamo. (Potrebni ste nam, zabavate nas in izpodbujate. Vi ste, ki nas napravite bolj velike — v razmerju s tem, kar smo.) Lepa je superiornost, ki si jo lasté na konto kretinov in tepcev. Papini je celo napravil zanimivo statistiko, v kateri pravi, da je v celem človeštvu samo 144 inteligentnih ljudi à la on sam in oni možje, ki se zbirajo alle Giubbe Rosse — Piazza Vittorio Emanuele — Firenze.

Papini piše: Odiatemi gli uni cogli altri (Sovražite se med seboj!)! Vsa zgodovina religij in držav bazira na sovraštvu. Vse je sovraštvo, sovraštvo je tudi krščanska ljubezen. Vsi čutimo potrebo po sovraštvu. Vsi sovražimo — vsi, tudi mi kristjani. In najboljši, najpopolnejši tudi sovražijo, če ne drugega, pa zlo, svet, greh, vraga. Zaničujejo one, ki so v oblasti strasti in napak ter hodijo po poti pogubljenja. Tako daleč gre — sam s seboj seveda dovolj konsekvantno, da mu ne kaže drugo kakor čudna konkluzija iz čudnih premis: Ljubezen je sovraštvo degenerirane vrste.

In oblika njih verza. Imam pred seboj biblioteko futuristične poezije v prostem ritmu, prostem verzu (verso libero), ki je verz francoskih dekadentov in katerega se je n. pr. Leconte de Lisle

sramoval. Toda kaka razlika med verzi Malbar-méeja, Moréasa itd. pa med verzi Marinettijevimi, Palazzeschijevimi in tovariši. Pri zadnjih manjka skoraj popolnoma ritem in muzikalnost, ki sta bila za simboliste tolike važnosti in sta imela tako močno izrazitost. Da stvorijo neko svojo vrsto muzikalnosti, so futuristi ustvarili nov, bizaren dikcionar, poln nadutih, banalnih besedi, ki jih zastonj iščeš pri trecentistih in s katerimi nam včasih ne more postreči niti Dizionario della Crusca. Besede, ki so ali že tako prišle iz rabe, da jih niti literat več ne ume, ali pa so kovane po prav futurističnih pravilih, da ne morejo biti jasne brez komentarja. Toda posnemanje verslibristov se je ponesrečilo, zašli so v nejasen slog secentistov. Simbolist je nejasen in jasnosti tudi ne išče. Išče pa učinka v vokalizmu svojega jezika. Ni treba, da se ga ume, hoče, da se ga čuti. To se mi je pri Francozih vedno posrečilo, pri futuristih pa priznavam pogosto nečutljivost svoje duše. Prispodobne, ki so groteskne, nejasne in absurdne, so njih specialiteta. Poglejmo n. pr. Buzija, ki brizga proti nebu »ihtechi vreclec svoje duše« (la polla singhiozzante dell'anima), njegova duša je »rdeča ko solnčna kri« (rossa di sangue di sole), njegova pljuča so »prostorna goba« (spugna di spazio), njegove peruti so iz »oblakovih peres« (piumma di nube). Napravil je »trgatev zaklanih žil« (vendemmia di vene trucidate), njegovi živci pa so bili »odične vrvice ob ribarjenju v lazurju« (lenze di pescagione dentro l'azzurro). Libero Altomare vam bo pokazal »žveplene jezike orkanov« (lingue sulfuree degli uragani) in se bo skrtil v »globoke žepe molka« (nelle tasche profonde del silenzio). Cavacchioli bo premagal »Gavrisankar usode« (Gaurisankar della fatalità), žel bo zvezde s svojimi očmi, okrašenimi z zvezdami. Palazzeschi prisostvuje »večernemu obglavljenju solnca« (alle decapitazioni serali del sole). Z namenom, da ustvarijo nove, sveže, antiparatistične prispodobne, so futuristi večkrat zašli na smešen terrain. Ali ste že kdaj videli kakor Buzzi »vojsko trdnih mrličev« (un esercito di cadaveri fermi)? in ali ste že kdaj slišali »neizrazljive ritme razuma« (ritmi inespri-mibili della ragione)? Kranjec bi rekel, če ste že slišali travo rasti?

H koncu. Futuristična poezija, kot jo imamo v Italiji, naj že v obliki ali vsebini, ni originalna, je večkrat banalna imitacija in, kar je še slabše, pogreša osebne pečata. Si ugovarja s svojim lastnim programom ravno zato, ker ni logična konsekvence ene same, ampak več šol, ki so si v nasprotstvu druga z drugo.

Futuristi so hoteli ukleniti v artistično obliko muzikalno alegorično koncepcijo Wagnerjevo, a ustvarili so alegorije, po katerih so postale famozne kolorirane naslovne strani parižanskega Petit Journal. Hoteli so slediti ritmičnim teorijam, ki sta jih formulirala Jean Moreas in Gustave Khan, a dali do sedaj še niso drugega nego kup zvezkov nadute proze. Hoteli so pregnati iz literature ves romantični »jaz«, a najostrejši egoizem zija iz mnogih njihovih del. Hoteli so izpraševati »jaz« materije in stvari, a zbudili so se kot navadni senzisti, toda osebni.

Vprašanje je, če so Italijanom njih futuristi dali kako dovršeno umetniško delo. Tega ne. In četudi smatram njih poezijo (n. pr. Palazzeschijevo) za humor in ironijo, tega kljub temu ne morem priznati. Delo futuristov je bilo dosedaj gesta in poza. In oni sami to dobro vedo in celo priznavajo. Buzzi pravi:

Questi versi ch'io scrivo
e sento — ahi — spesso — orribili nello stridore...

(Ti verzi, ki jih pišem in čutim — ah — pogosto — strašni v škripanju.)

Futuristi do sedaj niso ustvarili nič novega, res pa je, da si prizadevajo biti novi, kar je hvalevredno. Zlorabijo reklamo, potapljujejo se v pesimizmu, spravljajo v svojo liriko doktrinalno napetost in šofersko retoriko, vse to pa zabelijo z intelektualno masonacijo. So pa to fantje, ki se ne boje klofut.

Izkušal sem napisati to sliko o italijanskem futurizmu sans parti pris. Pokazal sem vse njih lastnosti v najslabši luči, ker, izvzeta etična in metafizična načela, precej soglašam z literarnimi reakcijami in ker nočem, da se mi očita literarno strankarstvo. Tolaži me tudi dejstvo, da so Italijani in zlasti Florentinci zavzeli proti futurizmu drugo, še precej strožje stališče. Časopisi so bili kar ponoreli, ko so začeli po florentinskih in milanskih ulicah strilloni in giornalai raznašati manifeste da due soldi. Danes, ko v Florenci sami izhajata dve reviji, ena futuristična (Lacerba) in druga antifuturistična (Frusta letteraria), se je vroča južna kri nekoliko ohladila. Nekateri kupujejo Marinettijevo in Papinijevo glasilo, drugi, bolj trezni, se ogrevajo za Frusto, ki jo izdajajo Sicilijanec Dr. Paolo E. Giudici, Francesco Cappiello in nekaj drugih.

Tout pesé et tout calculé. Futuristi v Italiji niso bili sprejeti tako, kot so pričakovali, s cveticami in lovori. Večina inteligence jih je pozdravila s klofutami. Gotovo je, da nesлана ironija, s katero italijanska borghesia več ali manj odklanja

vse nove pojave na literarnem polju, ni bila opravičena. So ljudje, katerim je vsaka moderna literarna novost le povod za smeh, drugi ljudje pa so, ki jim slični pojavi dajo tudi misliti. Recimo, da futuristi res do sedaj še niso ustvarili umotvorov, a priznajmo, da jih je mnogo med njimi, ki so več ali manj talentirani uomini di fégato. Upali so si stopiti z novo šolo pred literarno tako razvajeno občinstvo, niso se zbal ne kritikov, ne zasmeha. Ustvarili so nekaj novega, čeravno se ne moremo ogrevati za to novost, dokler ne dobi pametnega, solidnega ustroja. Toda je naloga literarne in vsake revolucije, da ustvarja, podira in iznova zida, konservatizem loči potem pleve od zrna in to kar je uporabno, lepo, umetno, ohranja, drugo pa izloči. Dejstvo pa, da so v literaturi pogostejši konservativci nego reakcionarci, da je le malo tako navdušenih ljudi, ki bi se drznili naslikati svetu v pravi luči večkrat harlekinski

pasatizem, da je v dobi stagnacije, kot je v Italiji zadnje čase, treba bomb in torpedovk, da se napravi vsaj malo ropota in razburjenja, opravičuje v Italiji nastop nove šole. Prepričan sem, da bo futurizem v mnogem oziru vplival na vse panoge umetnosti prihodnjih dob, naj bo potem literatura, slikarstvo, glasba ali skulptura. To je sicer prehodna doba, a sledove bo pustila povsodi.

Pri nas Slovencih do zdaj še nismo resno govorili o futurizmu. Če pa ne bo več dolgo, ko bomo po kavarnah čitali pesmi, ki jih mnogi ne bodo ne umeli, ne čutili, se ne čudim. Večina se bodo smejali, drugim se bo stvar zdel resnejša in bodo trikrat pomislili, ali naj bodo pro ali contra. Vsem onim pesnikom, mislim najmlajše in najboljše, ki jim že preseda šepavi trohej in skakajoči daktil, blede luna in neizmerno hrepenenje, kličem s parafraziranim Dantejem:

Lasciate ogni paura, o voi ch'entrate!

FRAGMENTI IZ »TRENTARSKEGA ŠTUDENTA«.

Zložil Josip Lovrenčič.

BOŽJA POT.

Strmó se vije steza pod smrečjem zelenim v goró,
po njej iz Trente romarji gredó
k Devic Kraljici na Višarje,
da jim izprosi milosti in vsega hudega obvaruje.

O Devica, Ti premila,
naša dobra Mati,
iz ljubezni si sklenila
tu med nami prebivati,
usliši naših prošenj glas:
Zdaj in naš poslednji čas
prosi Jezusa za nas! —

Romarji gredó, gredó, pojó, pojó.
Pred njimi teče deček kodrolas,
vesel in živ mu je obraz,
okó
mu čudnega je ognja vneto,
ko da hotelo bi deželo
zagledati deveto — —

Zarja jutranja se je vzbudila
za gorámi in vsa zlata se razlila
v sinji zrak.
V pesem romarsko veseli
so zvonovi zadoneli:
novo moč začutil je korak,
in vsa srca sladke radosti so zadrhtela,
ko pozdravila jih cerkvice je bela — —

Deček že stoji na vrhu gore,
gleda, gleda in nagledati ne more
se lepote, ki pred njim jo južna stran
odgrnila je v probujajoč se dan. —
Med romarji se bliža cerkvi dečkov oče
in ž njim gre mati in se joče
veselja in ponosa,
ko gleda sina, ki je svež ko rosa.

Vstopili romarji so v božji hram
in spet se pesem vernomila
nebes Kraljici je glasila:

— O Devica Ti premila,
naša dobra Mati . . .

Pesem je utihnila. V pobožnem miru si vsak sam
gleda v srce in molitve tihe
prošnje nosijo nebeški Materi in vzdihne.

Pred oltarjem kodrolasi deček nem kleči,
v Devico polno milosti so vprte mu oči
in molí:

O Devica,
Pomočnica,
prosi Jezusa za me!
ob njegovem si prestoli,
lahko bode Ti sprostiti,
da med svet bi mogel iti,
kamor žene me srcé! — —